Journal of Educational Sciences ***(JEDUS)***
Fall & Winter, 2025, *32*(2), 297-316
DOI: 10.22055/edus.2024.43062.3435

Received: 07 May 2023
Accepted: 08 Apr 2024

Original Article

Validation of the University Curriculum Model Based on Fugit's Employability Model

Parvin Samadi*
Somayeh Saedi**
Parvin Ahmadi***

Abstract

The present study was conducted with the aim of validating a university curriculum model based on Fugate's employability model. Considering continuous social changes, university education and research should be directed toward addressing the social, economic, cultural, and technological problems of society in order to help resolve issues related to employment and the acquisition of new occupational competencies. For more than three decades, reforming the mission of universities in relation to employment has been a matter of global attention. Accordingly, some leading universities have reorganized their managerial structures and curricula in ways that enable graduates to take a leading role in technology production, the provision of innovative solutions, and the resolution of social and economic problems. In terms of purpose, the present research was developmental and was conducted using a quantitative approach with a survey design. The research instrument was a researcher-made questionnaire, and the statistical population consisted of all undergraduate students studying at public universities in Tehran. A stratified sampling method was employed. Based on Cochran's formula, the sample size was estimated at 384 participants; however, due to certain limitations, 290 completed questionnaires were collected and entered into the analysis process. The collected data were examined using analytical tests. The findings indicated that adaptability had a positive and direct effect on employability skills (0.529). In addition, job identity exerted a positive and direct effect on employability skills (0.807), and human–social capital also showed a positive and direct effect on employability skills (0.424). Furthermore, curriculum content affected human–social capital (0.960). Teaching methods influenced human–social capital (0.998) and job identity (0.236). Evaluation methods affected human–social capital (1.23). Learner

* Associate Professor, Department of Educational Administration and Planning, Faculty of Education and Psychology, Alzahra University, Tehran, Iran. *Corresponding Author:* psamadi@alzahra.ac.ir
** Ph.D. in Curriculum Planning, Alzahra University, Tehran, Iran.
*** Associate Professor, Department of Educational Administration and Planning, Faculty of Education and Psychology, Alzahra University, Tehran, Iran.

characteristics influenced human–social capital (0.247). Instructor characteristics affected job identity (1.39) and adaptability (0.382). Moreover, the learning environment affected job identity (1.13) and, finally, adaptability (2.06). Overall, the results demonstrate that university curriculum elements play an important role in strengthening employability skills through their effects on adaptability, job identity, and human–social capital within the framework of Fugate's employability model.

Keywords: University Curriculum, Employability, Fugit Model

Extended Abstract

Introduction

Rapid social, economic, and technological changes over recent decades have fundamentally transformed the mission and role of universities. Higher education institutions are no longer expected to function solely as centers for theoretical knowledge production and academic research; rather, they are increasingly required to prepare graduates who are capable of effective participation in the labor market. One of the most critical challenges facing higher education systems is the growing mismatch between university curricula and the real needs of the labor market, which has resulted in graduate unemployment and underemployment. In this context, the concept of employability has gained significant attention. Employability refers to a set of competencies, skills, attitudes, and personal resources that enable individuals to obtain, maintain, and, when necessary, change employment successfully. Among various employability frameworks, Fugate's employability model is considered one of the most comprehensive, as it conceptualizes employability as a psychosocial construct consisting of job identity, human–social capital, and adaptability. These components collectively influence individuals' capacity to navigate complex and dynamic career environments. Despite the importance of employability, university curricula in many developing contexts have not systematically incorporated employability-oriented principles. Therefore, the present study aimed to validate a university curriculum model based on Fugate's employability model, focusing on the extent to which curriculum elements contribute to students' employability skills.

Method

This study was developmental in purpose and employed a quantitative survey research design. The statistical population included all undergraduate

students enrolled in public comprehensive universities in Tehran. A stratified random sampling method was used, whereby each university constituted a stratum. Based on Cochran's formula, a sample size of 384 students was estimated; however, due to practical constraints, 290 completed questionnaires were returned and analyzed.

Data were collected using a researcher-developed questionnaire consisting of 76 items designed to measure curriculum elements (objectives, content, teaching methods, evaluation methods, instructor characteristics, and learning environment) and employability dimensions derived from Fugate's model. Content validity was assessed using the Content Validity Ratio (CVR) and Content Validity Index (CVI). One item was removed due to insufficient CVR, and the remaining items demonstrated acceptable CVI values (above 0.80). Reliability analysis using Cronbach's alpha yielded a coefficient of 0.813, indicating satisfactory internal consistency.

Data analysis was conducted using SPSS version 28 and included the Kolmogorov–Smirnov test for normality, Pearson correlation coefficients, multiple linear regression, and path analysis to examine the relationships among variables and to assess the proposed curriculum model.

Results

The findings revealed statistically significant and positive relationships between university curriculum elements and students' employability components. Specifically, adaptability ($\beta = 0.529$), job identity ($\beta = 0.807$), and human–social capital ($\beta = 0.424$) had direct and positive effects on employability skills. Moreover, curriculum content, teaching methods, evaluation strategies, instructor characteristics, and learning environment significantly influenced human–social capital, job identity, and adaptability.

Regression analysis indicated that, with the exception of curriculum objectives, all curriculum components had a significant effect on students' employability. Instructor characteristics and learning environment demonstrated the strongest predictive power, followed by curriculum content, evaluation methods, and teaching strategies. The path analysis results confirmed the adequacy and goodness of fit of the proposed curriculum model based on Fugate's employability framework, supporting the hypothesized relationships among curriculum elements and employability dimensions.

Discussion

The results of this study highlight the crucial role of employability-oriented curriculum design in bridging the gap between higher education and labor market demands. The validated model suggests that enhancing students' employability requires a comprehensive and integrated approach to

curriculum planning, rather than isolated or post-graduation interventions. Emphasis on interactive and student-centered teaching methods, performance-based assessment, supportive and flexible learning environments, and the development of students' job identity and human–social capital can significantly improve employability outcomes.

From a practical perspective, the findings provide valuable implications for higher education policymakers, curriculum planners, and university administrators seeking to reform academic programs in line with labor market expectations. Overall, the study underscores that improving graduate employability necessitates moving beyond traditional, content-centered curricula toward dynamic, competency-based educational models aligned with contemporary socio-economic realities.

Author Contributions: In the present study; the research design, the process of data collection, analysis and interpretation of the findings, was done by researchers and discussed with colleagues and professors of technology.

Conflicts of interest: The authors declare there is no conflict of interest in this article.

Funding: Funding: The present study did not receive financial support from any institution and all costs were borne by researchers

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۲/۰۲/۱۷
تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۳/۰۱/۲۰

مجله‌ی علوم تربیتی دانشگاه شهید چمران اهواز
پاییز و زمستان ۱۴۰۴، دوره‌ی ششم، سال ۳۲
شماره‌ی ۲، ص‌ص: ۳۱۶-۲۹۷

مقاله پژوهشی

اعتبارسنجی الگوی برنامه درسی دانشگاهی بر مبنای مدل اشتغال‌پذیری فوگیت

پروین صمدی*
سمیه صاعدی**
پروین احمدی***

چکیده

مطالعه حاضر با هدف اعتبارسنجی الگوی برنامه درسی دانشگاهی بر مبنای مدل اشتغال‌پذیری فوگیت انجام شد. با توجه به تحولات مداوم اجتماعی، آموزش‌ها و پژوهش‌های دانشگاهی باید در مسیر حل مشکلات اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و فناورانه جامعه قرار گیرد تا بتواند بخشی از مسائل مربوط به اشتغال و کسب شایستگی‌های جدید شغلی را مرتفع نماید. اصلاح مأموریت دانشگاه‌ها در زمینه اشتغال از سه دهه پیش در جهان مورد توجه قرار گرفته است؛ به نحوی که برخی دانشگاه‌های پیشرو ساختار مدیریتی و برنامه درسی خود را به شکلی سازمان‌دهی کرده‌اند که دانش‌آموختگان آن بتوانند در تولید فناوری، ارائه راهکارهای نوآورانه و حل مسائل اجتماعی و اقتصادی پیشگام باشند. پژوهش حاضر از نظر نوع هدف توسعه‌ای و به روش کمی با رویکرد پیماشی انجام شد. ابزار پژوهش پرسشنامه محقق ساخته و جامعه آماری تمامی دانشجویان دوره کارشناسی، دانشگاه‌های دولتی شهر تهران بود. نمونه‌گیری به روش طبقه‌ای صورت گرفت. حجم نمونه آماری با توجه به فرمول کوکران ۳۸۴ نفر برآورد گردید که با توجه به محدودیت‌های تعداد ۲۹۰ نمونه پرسشنامه تکمیل و وارد فرایند تحلیل شدند. داده‌های به دست آمده با استفاده از آزمون تحلیل مورد بررسی قرار گرفت. یافته‌ها حاکی از آن بود که انطباق‌پذیری بر مهارت‌های اشتغال‌پذیری (۰/۵۲۹)، هویت شغلی بر مهارت‌های اشتغال‌پذیری (۰/۸۰۷) و سرمایه انسانی-اجتماعی بر مهارت‌های اشتغال‌پذیری (۰/۴۲۴)، تأثیر مثبت و مستقیم دارند. همچنین محتوا بر سرمایه انسانی-اجتماعی (۰/۹۶۰)، روش تدریس بر سرمایه انسانی-اجتماعی (۰/۹۹۸)، روش تدریس

* دانشیار گروه مدیریت و برنامه‌ریزی آموزشی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه الزهرا (س)، تهران، ایران. (نویسنده مسئول) psamadi@alzahra.ac.ir
** دکتری برنامه‌ریزی درسی، دانشگاه الزهرا (س)، تهران، ایران.
*** دانشیار گروه مدیریت و برنامه‌ریزی آموزشی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه الزهرا (س)، تهران، ایران.

بر هویت شغلی (۰/۲۳٦)، شیوه ارزشیابی بر سرمایه انسانی-اجتماعی (۱/۲۳)، ویژگی‌های یادهنده بر سرمایه انسانی-اجتماعی (۰/۲٤۷)، ویژگی‌های یاددهنده بر هویت شغلی (۱/۳۹)، ویژگی‌های یاددهنده بر انطباق‌پذیری (۰/۳۸۲)، محیط یادگیری بر هویت شغلی (۱/۱۳) و نهایتاً محیط یادگیری بر انطباق‌پذیری (۲/۰٦) تأثیر دارد.

واژه‌های کلیدی: برنامه درسی دانشگاهی، اشتغال‌پذیری، مدل فوگیت

مقدمه

جایگاه و نقش دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی در توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور تعیین کننده است. نیروی انسانی و متخصص مورد نیاز بخش‌های مختلف، توسط آموزش عالی تربیت می‌شوند (Darvishi et al., 2022). دانشگاه‌ها،به‌عنوان مرکز و قطب آموزش های تخصصی و نقطه عطف در ورود دانشجویان به بازارهای کار،دراندیشه رشد مهارت های مختلف در دانشجویان است(Darbandi et al., 2025). آموزش عالی به واسطه‌ی ایفای نقش آن در تربیت نیروی انسانی ماهر از اهمیت قابل توجهی برخوردار است (Badeleh & Samiee, 2021). پیشرفت و تحولات سریع علمی، فرهنگی وفناوری در جهان کنونی سبب تمایز دوران کنونی با جهان گذشته شده است. بنابراین دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی باید نسبت به تغییرات در پیرامون خود آگاه و مطلع باشند (Shafiei et al., 2022). در عصر جدید دانشگاه‌ها باید بتوانند از کارکرد سنتی خود که شامل آموزش و پژوهش است فراتر رفته، و دانش آموختگانی تربیت کنند که دارای مهارت و آماده ورود به محیط کسب و کار باشند. نسل اول دانشگاه‌ها صرفاً کارکرد آموزشی داشت. در نسل دوم کارکرد پژوهش نیز بر وظایف آموزشی افزوده شد. در نسل سوم دانشگاه‌ها (کارآفرین و نوآور) انتظار می‌رود دانشگاه بتواند به توسعه اجتماعی و اقتصادی در ارتباط با صنعت و جامعه کمک نماید. به این نسل از دانشگاه‌ها، دانشگاه کارآفرین گفته می‌شود. مفهوم دانشگاه کارآفرین برای اولین بار توسط Etzkowitz (1983) مطرح گردید. در بررسی دانشگاه کارآفرین، دانشگاه باید مأموریت خود را براساس سه مؤلفه آموزش، پژوهش و جامعه تعریف کند (Zarjou et al., 2026). با توجه به این مأموریت دانشگاه از طریق آموزش و پژوهش باید بتواند به توسعه همه‌جانبه جامعه کمک نماید. به نحوی که با نیازهای بازار کار امروزی سنخیت داشته باشد (Moshki Hassanabad et al., 2021). بنابراین، در کشور ما همواره تأکید زیادی بر اشتغال‌زایی، ایجاد شغل بیشتر و کارآفرینی بوده و در سال‌های متمادی، طرح و

برنامه‌های متعددی در این حوزه اجرا شده است (Yadollahi et al., 2025). اما ایجاد شغل به‌تنهایی نتوانسته مسئله بیکاری جوانان و نیازهای بازار کار را برطرف کند، زیرا دانش‌آموختگان دانشگاهی بلافاصله پس از فارغ‌التحصیلی دارای مهارت‌ها و تخصص‌های موردنیاز بازار کار نیستند و باید پس از آن، آموزش‌های عمومی، حرفه‌ای و تخصصی موردنیاز را فراگیرند. این مهارت‌ها و توانایی‌ها را می‌توان در اشتغال‌پذیری افراد دید که به عنوان «توانمندسازی و مهارت‌افزایی افراد برای کسب شغل موردنظرشان، نگهداشت آن و در صورت لزوم جابه‌جایی شغلی» تعریف شده است (Darvishan et al., 2019). اشتغال‌پذیری نه تنها وابسته به یک سری الزامات شغلی خاص است، بلکه همچنین بستگی به توانایی‌ها، دانش و نگرش فرد نسبت به دیگر متقاضیان آن شغل وجود دارد. از این‌رو، اشتغال‌پذیری شانسی نسبی برای پیدا کردن شغل و حفظ آن، تعریف می‌شود (Reilly et al., 2016). بنابراین، ریشه عدم موفقیت بسیاری از فارغ‌التحصیلان دانشگاهی را می‌توان در آن دانست که برنامه‌درسی دانشگاهی آنها جایگاهی را برای موضوع اشتغال‌پذیری قائل نشده است و اگرچه برخی فعالیت‌ها در کشور برای اشتغال‌پذیری شده که می‌توان به پارک علم و فناوری اشاره کرد، اما برنامه‌ریزان درسی دانشگاهی اهمیتی برای آن قائل نشده و بیشتر به اشتغال‌زایی پرداخته‌اند، در حالی که به نظر می‌رسد اشتغال‌پذیری پیش‌نیاز اشتغال‌زایی می‌باشد.

یکی از الگوهای پذیرفته شده در حوزه اشتغال‌پذیری الگوی اشتغال‌پذیری فوگیت است. انتخاب و بهره‌گیری از الگوی اشتغال‌پذیری فوگیت در بین الگوهای متعدد و مختلف اشتغال‌پذیری به دلیل سطح پوشش فراگیر این الگو در به رسمیت شناختن عناصر و مؤلفه‌های مختلف فردی، نقش مهمی در طراحی الگوی برنامه درسی شاستگی‌های کارآفرینانه داشت. مؤلفه‌های مهمی چون مسئولیت‌پذیری، تعامل، میزان انگیزش و اشتیاق، قدرت تصمیم‌گیری، تفکر انتقادی (در بخش ویژگی‌های فردی)، آگاهی از هویت حرفه‌ای (خودکاوی) و خود سودمندی (در بخش هویت شغلی)، سابقه شغلی و سازمانی، مشارکت اجتماعی، مهارت‌ها و تخصص کسب شده (در بخش سرمایه انسانی–اجتماعی) و اشتیاق و مهارت برای تغییر رفتارها، احساسات و تفکرات در پاسخ به مقتضیات و مهارت‌های ارتباطی (مانند اعتماد به نفس، صداقت، ابتکار و نفوذ) در بخش انطباق‌پذیری، اجزاء مهم و تعیین کننده در الگوی برنامه درسی تأیید شده است.

در الگوی اشتغال‌پذیری فوگیت، افراد اشتغال‌پذیر، طبق تعریف، دارای مجموعه‌ای از ویژگی‌های

فردی لازم از جمله هویت شغلی و سرمایه اجتماعی و انسانی و انطباق‌پذیری هستند. افرادی که دارای اشتغال پذیری بالایی هستند، به طور فعال درگیر وضعیت می‌شوند، یاد می‌گیرند و هرگونه نفوذ ممکن برای تغییر شرایط را متناسب با منافع شغلی خود و دستیابی به هویت‌های شغلی مطلوب، اعلام می‌کنند. در عین حال، آنها شناخت و رفتار خود را برای بهینه‌سازی وضعیت و نتایج مانند رضایت شغلی و فرصت‌های شغلی، تغییر می‌دهند(Fugate, 2004) . به عنوان مثال، افزایش کنترل ادراک شده، سازگاری مدیران را با تغییر سازمانی بهبود می‌بخشد (Judd et al., 2019).

بنابراین با توجه به اهمیت موضوع اشتغال‌پذیری و شکاف موجود در برنامه‌درسی دانشگاهی و همچنین با توجه به اینکه اگرچه برخی پژوهشگران در سال‌های اخیر به مساله اشتغال‌پذیری دانشگاه پرداخته‌اند که می‌توان به پژوهش (Darvishan et al., 2019) اشاره کرد که بر اساس مدل مهارت‌های اشتغال‌پذیری فارغ‌التحصیلان که در پژوهش خود تبیین کرده‌اند، پیشنهاد می‌کنند که برنامه‌های درسی آموزش عالی به مهارت‌های مورد نیاز فارغ‌التحصیلان توجه کنند (liravi & hassani, 2024) و این مهارت‌ها در چارچوب بازنگری برنامه‌درسی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری لحاظ شود، اما محققان مساله اشتغال‌پذیری را نادیده گرفته‌اند و شکاف پژوهشی در این زمینه روشن است. پژوهش حاضر تلاش کرده به طراحی برنامه‌درسی مبتنی بر شایستگی‌های کارآفرینانه در دوره آموزش عالی بپردازد و الگوی برنامه‌درسی دانشگاهی را برمبنای مدل اشتغال‌پذیری فوگیت اعتبارسنجی کند. اهمیت این پژوهش از بعد نظری آن است که کانون توجه خود را بر یک برنامه درسی اشتغال پذیر در آموزش عالی بنا نهاده است؛ زیرا یکی از چالش‌های پیش روی جوامع مختلف، فارغ‌التحصیلانی هستند که توانایی‌های فردی و مهارت‌های لازم برای راه‌اندازی کسب وکار مناسب ندارند. این امر، آماده‌سازی فارغ‌التحصیلان دانشگاهی را از طریق توسعه مهارت‌های اشتغال‌پذیری در آنان ضروری می‌سازد. آنچه مسلّم است، آماده‌سازی در خصوص اشتغال‌پذیری نباید بعد از فارغ‌التحصیلی باشد؛ بلکه برای تحقق این امر لازم است طی فرآیندی و در حین تحصیل مقدمات لازم فراهم و موانع و محدودیت‌ها برطرف شود (Amiri & Aoradi, 2023).

بر همین اساس چهار فرضیه اصلی مطرح است:

۱- عناصر برنامه درسی دانشگاهی بر هویت شغلی دانشجویان تأثیرگذارند.

۲- عناصر برنامه درسی دانشگاهی بر سرمایه انسانی و اجتماعی دانشجویان تأثیرگذارند.

۳- عناصر برنامه درسی دانشگاهی بر انطباق‌پذیری دانشجویان تأثیرگذارند.
٤- عناصر برنامه درسی دانشگاهی بر مهارت‌های اشتغال‌پذیری دانشجویان تأثیرگذارند.

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف، توسعه‌ای و از نظر رویکرد، کمی است که به روش پیمایشی انجام شده است. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه دانشجویان دوره کارشناسی شاغل به تحصیل در دانشگاه‌های دولتی شهر تهران بود. به‌منظور انتخاب نمونه آماری، از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای استفاده شد؛ بدین صورت که هر یک از دانشگاه‌های دولتی شهر تهران به‌عنوان یک طبقه در نظر گرفته شد و بر اساس نسبت تعداد دانشجویان هر دانشگاه، حجم نمونه مورد نظر تعیین گردید. حجم نمونه آماری با استفاده از فرمول کوکران ۳۸٤ نفر برآورد شد؛ با این حال، به دلیل محدودیت‌های اجرایی، در نهایت تعداد ۲۹۰ پرسشنامه تکمیل‌شده جمع‌آوری و وارد فرایند تحلیل داده‌ها شد. ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه محقق‌ساخته بود که بر اساس مؤلفه‌های الگوی اشتغال‌پذیری فوگیت و عناصر برنامه درسی دانشگاهی طراحی شد و شامل ۷٦ گویه بود. به‌منظور بررسی روایی محتوایی پرسشنامه، از شاخص‌های نسبت روایی محتوا (CVR) و شاخص روایی محتوا (CVI) استفاده شد. بر اساس نتایج CVR، یکی از گویه‌ها به دلیل پایین‌تر بودن مقدار آن از حد قابل قبول حذف گردید و سایر گویه‌ها دارای روایی محتوایی مطلوب بودند. همچنین مقادیر CVI برای کلیه گویه‌های باقی‌مانده بالاتر از ۰.۸۰ به دست آمد که نشان‌دهنده پذیرش روایی محتوایی ابزار است. برای بررسی پایایی پرسشنامه، از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد که مقدار آن ۰.۸۱۳ محاسبه گردید و بیانگر پایایی مناسب ابزار پژوهش است. پس از گردآوری داده‌ها، ابتدا نرمال بودن توزیع داده‌ها با استفاده از آزمون کولموگروف—اسمیرنوف بررسی شد. نتایج نشان داد که داده‌ها از توزیع نرمال برخوردارند؛ بنابراین، برای تحلیل داده‌ها از آزمون‌های همبستگی پیرسون و رگرسیون خطی استفاده شد. همچنین، به‌منظور بررسی هم‌زمان روابط بین متغیرها و اعتبارسنجی الگوی پیشنهادی برنامه درسی مبتنی بر مدل اشتغال‌پذیری فوگیت، تحلیل مسیر به کار گرفته شد. کلیه تحلیل‌های آماری با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۸ انجام شد.

یافته‌های پژوهش

در این بخش ابتدا ویژگی‌های دانشجویان مشارکت‌کننده در پژوهش در قالب جدول ۱ آورده شده است:

جدول ۱. مشخصات دانشجویان مورد مطالعه در پژوهش

Table 1. Characteristics of the students studied in the research

متغیر Variable	زیرمجموع subset	فراوانی frecuency	درصد فراونی Frecuency Percent	مجموع Total
دانشگاه محل تحصیل	دانشگاه الزهراء (س)	54	18.62	290
	دانشگاه تهران	69	23.79	
	دانشگاه تربیت مدرس	62	21.37	
	دانشگاه شهید بهشتی	60	20.68	
	دانشگاه خوارزمی	45	15.51	
حوزه دانشی	علوم انسانی	145	50.0	290
	علوم پایه	75	25.9	
	فنی–مهندسی	70	24.1	
جنسیت	زن	173	59.65	290
	مرد	117	40.35	
سن	18–20 سال	98	33.79	290
	21–23 سال	63	21.72	
	24–26 سال	75	25.86	
	26 سال و بیشتر	54	18.62	
معدل دروس گذارنده	بیش از 17	81	27.93	290
	بین 16 تا 17	120	41.37	
	کمتر از 16	89	30.68	
محل زندگی	تهران	135	46.55	290
	شهرستان	90	31.03	
	روستا	65	22.41	
محل سکونت در زمان تحصیل	خوابگاه	105	36.20	290
	منزل شخصی	41	14.13	
	منزل پدری	144	49.65	
تجربه کارآفرینی	بله	77	26.55	290
	خیر	213	73.44	
وضعیت شغلی	دارای شغل	56	19.31	290
	فاقد شغل	234	80.68	

بر اساس جدول ۱، بیشتر شرکت‌کنندگان در پژوهش از دانشگاه تهران بودند (۲۳/۷۹ ٪)، مشغول به تحصیل در رشته‌های علوم انسانی بودند (۵۰٪)، زن بودند (۵۹/٦۵٪)، در گروه سنی ۱۸ تا ۲۰ سال بودند (۳۳/۷۹٪)، بیشتر از ۱٦ واحد درس گذرانده بودند (٤۱/۳۷٪)، محل زندگی آنها تهران بود (٤٦٪/۵۵)، در منزل پدری ساکن بودند (٤۹/٦۵٪)، تجربه کارآفرینی نداشتند (۷۳/٤٤٪) و فاقد شغل بودند (۸۰/٦۸٪). در ادامه و پیش از تحلیل داده‌ها وضعیت توزیع داده‌ها از لحاظ نرمال یا غیرنرمال بودن با استفاده از آزمون کولموگروف–اسمیرنف بررسی شده است (جدول ۲).

جدول ۲. نتایج آزمون کلوموگرف اسمیرنف

Table 2. the results of Smirnoff's chromograph test

سطح معنی‌داری **Significant level**	مقدار z **z value**	مؤلفه **Component**
0.59	0.125	برنامه درسی
0.71	0.235	مهارت اشتغال‌پذیری

بر اساس جدول ۲ و با توجه به سطح معنی‌داری به دست آمده (P>0.05)، داده‌ها از توزیع نرمال برخوردار بوده و بنابراین از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شد.

جدول ۳. مقادیر همبستگی پیرسون برای عناصر برنامه درسی و هویت شغلی

Table 3. Pearson correlation values for curriculum elements and occupational identity

متغیر Variable	1	2	3	4	5	6
هدف	–	–	–	–	–	–
محتوا	0.420**	-	-	-	-	-
روش تدریس	0.560**	0.389**	-	-	-	-
شیوه ارزشیابی	0.412**	0.397**	0.413**	-	-	-
ویژگی یاددهنده	0.320**	0.210**	0.512**	0.710**	-	-
محیط یادگیری	0.120	0.112	0.310	0.110	0.121	-
هویت شغلی	0.412**	0.510**	0.618**	0.719**	0.692**	-

براساس جدول ۳، بین عناصر برنامه‌درسی شامل هدف، محتوی، روش تدریس، شیوه ارزشیابی، ویژگی یاددهنده، محیط یادگیری با هویت شغلی رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد (P<۰/۰۱).

براساس جدول ٤، بین عناصر برنامه‌درسی شامل هدف، محتوی، روش تدریس، شیوه ارزشیابی، ویژگی یاددهنده، محیط یادگیری با انطباق‌پذیری رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد (P<۰/۰۱).

جدول ٤. همبستگی پیرسون برای عناصر برنامه درسی و انطباق‌پذیری

Table 4. Pearson correlation for curriculum elements and adaptability

متغیر Variable	1	2	3	4	5	6
هدف	–	–	–	–	–	–
محتوا	0.420**	–	–	–	–	–
روش تدریس	0.560**	0.389**	–	–	–	–
شیوه ارزشیابی	0.412**	0.397**	0.413**	–	–	–
ویژگی یاددهنده	0.320**	0.210**	0.512**	0.710**	–	–
محیط یادگیری	0.120	0.112	0.310	0.110	0.121	–
انطباق‌پذیری	0.517**	0.619**	0.721**	0.489**	0.821**	–

جدول ۵. همبستگی پیرسون برای عناصر برنامه درسی و سرمایه انسانی–اجتماعی

Table 5. Pearson correlation for curriculum elements and human-social capital

متغیر Variable	1	2	3	4	5	6
هدف	–	–	–	–	–	–
محتوا	0.420**	–	–	–	–	–
روش تدریس	0.560**	0.389**	–	–	–	–
شیوه ارزشیابی	0.412**	0.397**	0.413**	–	–	–
ویژگی یاددهنده	0.320**	0.210**	0.512**	0.710**	–	–
محیط یادگیری	0.120	0.112	0.310	0.110	0.121	–
سرمایه انسانی–اجتماعی	0.318**	0.325**	0.512**	0.498**	0.687**	–

براساس جدول ۵، بین عناصر برنامه‌درسی شامل هدف، محتوی، روش تدریس، شیوه ارزشیابی، ویژگی یاددهنده، محیط یادگیری با سرمایه انسانی–اجتماعی رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد (P<۰/۰۱).

براساس جدول ٦، بین عناصر برنامه‌درسی شامل هدف، محتوی، روش تدریس، شیوه ارزشیابی، ویژگی یاددهنده، محیط یادگیری با مهارت‌های اشتغال‌پذیری رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد (P<۰/۰۱).

در ادامه نتایج تحلیل برای بررسی نقش مولفه‌های برنامه‌درسی در اشتغال‌پذیری دانشجویان ارائه شده است.

جدول ٦. همبستگی پیرسون برای عناصر برنامه درسی و مهارت‌های اشتغال‌پذیری

Table 6. Pearson correlation for curriculum elements and behavioral skills

ردیف	متغیر	1	2	3	4	5	6
۱	هدف	–	–	–	–	–	–
۲	محتوا	0.420**	–	–	–	–	–
۳	روش تدریس	0.560**	0.389**	–	–	–	–
٤	شیوه ارزشیابی	0.412**	0.379**	0.413**	–	–	–
٥	ویژگی یاددهنده	0.320**	0.210**	0.512**	0.710**	–	–
٦	محیط یادگیری	0.120	0.112	0.310	0.110	0.112	–
	مهارت‌های رفتاری	0.578**	0.693**	0.419**	0.426**	0.641**	–

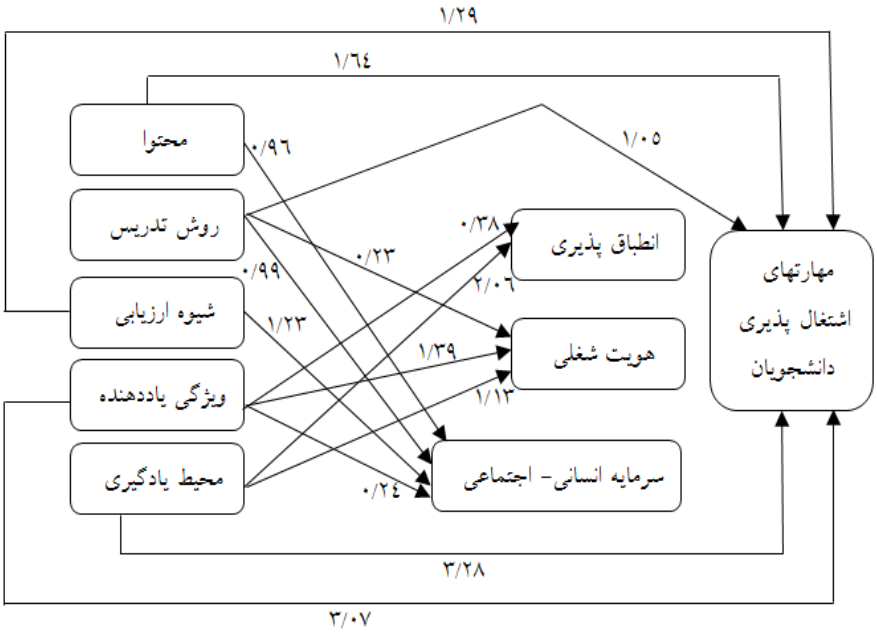
جدول ۷. میزان اثرگذاری‌های مؤلفه‌های برنامه درسی بر اشتغال‌پذیری دانشجویان مورد مطالعه

Table 7. The impact of the curriculum components on the employability of the studied students

متغیرهای پیش‌بین predictor variables	B استاندارد نشده Not standardized B	ضریب رگرسیون استاندارد نشده Unstandardized regression coefficient	ضریب رگرسیون استاندارد شده (بتا) Standardized regression coefficient (Beta)	T آماره Statistics	سطح معنی‌داری The significance level
مقدار ثابت	21.84	5.36		4.06	0.00
هدف	0.122	0.333	0.014	0.367	0.714
محتوا	1.64	0.257	0.223	6.40	0.00
روش تدریس	1.05	0.248	0.112	4.24	0.00
شیوه ارزشیابی	1.29	0.229	0.180	5.64	0.00
ویژگی یاددهنده	3.07	0.193	0.487	15.93	0.00
محیط یادگیری	3.28	0.262	0.305	12.52	0.00

+ (ویژگی یاددهنده) ۳/۰۷ + (روش تدریس) ۱/۰۵ + (محتوا) ۱/٦٤ + ۲۱/۸٤ = اشتغال‌پذیری دانشجویان
(شیوه ارزشیابی) ۱/۲۹ + (محیط یادگیری) ۳/۲۸

در جدول ۸ میزان اثرگذاری‌های مؤلفه‌های برنامه درسی بر اشتغال‌پذیری دانشجویان مورد مطالعه بررسی شده و نتایج نشان می‌دهدکه با توجه به سطح معنی‌داری به دست آمده برای مولفه‌های برنامه‌درسی می‌توان نتیجه گرفت که به غیر از مولفه هدف (P=۰/۷۱٤) که اثرگذاری آن بر اشتغال‌پذیری دانشجویان معنی‌دار نیست، سایر مولفه‌های برنامه‌درسی اثرگذاری معنی‌داری دارند و مولفه‌های محتوی، روش تدریس، شیوه ارزشیابی، ویژگی یاددهنده و محیط یادگیری به ترتیب ۲۲/۳ درصد، ۱۱/۱ درصد، ۱۸ درصد، ٤۸/۷ درصد و ۳۰/۵ درصد بر میزان اشتغال‌پذیری دانشجویان اثرگذار هستند (P<۰/۰۱).

شکل ۱. مدل تحلیل مسیر الگوی برنامه درسی شایستگی‌های کارآفرینانه دانشجویان بر مبنای مدل اشتغال‌پذیری فوگیت

Figure 1. The Path Analysis model students' entrepreneurial competency curriculum model based on Foggit employability model

بحث و نتیجه‌گیری

خیل عظیم دانش‌آموختگان بیکار و عدم انطباق بخش وسیعی از دانش و مهارت آموخته شده با نیازهای بازار کار از مسائل مهم و جدی پیش‌روی دولتمردان بطور کلی و سیاستگذاران نظام آموزش عالی بطور اخص می‌باشد. یافته‌های پژوهش حاضر نشان داد طراحی الگوی برنامه درسی مبتنی بر شایستگی‌های کارآفرینانه دانشجویان، شامل هفت عنصر هدف، محتوا، روش‌های تدریس، شیوه‌های ارزشیابی، ویژگی‌های یاددهنده، ویژگی‌های یادگیرنده و محیط یادگیری است. همچنین هر یک از عناصر مورد تأکید، دارای ویژگی‌هایی منطبق با کارآفرینی و اشتغال‌پذیری دانشجویان است. Fugate (2004) معتقد است، اشتغال ضرورتی فردی و اجتماعی است که علاوه بر تأمین هزینه‌های زندگی، خصوصیات شخصیتی فرد را هم متجلی می‌سازد. شغل، نحوهٔ گذراندن زندگی را تعیین می‌کند و خصوصی‌ترین روابط انسان را تحت تأثیر قرار می‌دهد. وی همچنین، بیان کرده است که فشارهای عصبی حاصل از فرسودگی شغلی و اشتغال نامناسب، سلامتی فرد را مختل ساخته و بر آسیب‌پذیری او در برابر وقایع زندگی روزمره می‌افزاید و مشکلات متعددی به‌وجود می‌آورد. از سوی دیگر، اشتغال مناسب به تولید بیشتر و مرغوب‌تر و زندگی مرفه‌تر می‌انجامد و در نهایت بر استقلال اقتصادی و سیاسی جامعه می‌افزاید. اشتغال در کاهش مفاسد اجتماعی هم نقش بسیار مهمی دارد. از این‌رو، بقا و رشد جامعه به میزان، نوع و چگونگی اشتغال بستگی دارد و بیکاری و کم‌کاری باعث فروپاشی نظام اجتماعی و اقتصادی مملکت می‌شود. اشتغال نقش بسیار مهمی در رفاه مردم یک جامعه دارد. هویت افراد به میزان قابل توجهی تحت تأثیر مستقیم این موضوع قرار دارد. بنابراین، می‌توان گفت که اشتغال در شکل‌گیری خودانگارهٔ اشخاص (تصویری که شخص از خویشتن در ذهن خود دارد) نقش چشمگیری دارد. اشتغال را می‌توان یکی از مهم‌ترین مسائل موجود در کشور نامید. زیرا که یافتن شغل مناسب یکی از نیازهای ضروری هر فرد است چرا که شغل هم از حیث کسب درآمد حائز اهمیت است و هم به علت حس رضایتی که در فرد ایجاد می‌کند از مشکلات روانی در وی جلوگیری می‌کند. در مباحث مربوط به توسعه منابع انسانی هم، مسأله بیکاری یکی از مسائل مهم و بحث برانگیزی است که از عدم تعادل میان عرضه و تقاضای نیروی انسانی در هر جامعه‌ای به‌وجود می‌آید. بیکاری در اقتصاد، به عنوان نوعی بیماری به حساب می‌آید و در مقابل، اشتغال را عامل و شاخص توسعه می‌دانند (Dees, & Anderson, 2006).

در ارتباط با عنصر «هدف» در برنامه درسی مبتنی بر شایستگی‌های کارآفرینانه، نتایج پژوهش نشان می‌دهد که بازنگری در چشم‌اندازها، مأموریت‌ها و اهداف نظری و عملیاتی دانشگاه‌ها امری ضروری است. هدف‌گذاری در این نوع برنامه درسی باید منعکس‌کننده یک جریان منسجم سیاست‌گذاری از سطوح کلان نظام آموزش عالی تا سطوح اجرایی دانشگاه‌ها، دانشکده‌ها و گروه‌های آموزشی باشد. در این راستا، سیاست‌گذاران آموزش عالی می‌توانند با تأکید بر تربیت نیروی انسانی اشتغال‌پذیر، آشنا با تحولات کارآفرینی و بازار کار، زمینه هم‌سویی برنامه‌های درسی با نیازهای واقعی جامعه را فراهم آورند. همچنین توجه به علایق، استعدادها و نیازهای دانشجویان در تعیین اهداف برنامه‌های درسی، بازنگری مستمر سرفصل دروس بر اساس تحولات علمی و مهارتی، و طراحی فعالیت‌های میدانی و عملی در دوره‌های کارآفرینی، از جمله اقدامات اجرایی مهم در این حوزه محسوب می‌شود.

در خصوص عنصر «محتوای آموزشی»، سه سطح دانشی، نگرشی و مهارتی به‌عنوان ابعاد اصلی محتوا شناسایی شد. در سطح دانشی، تطبیق محتوای برنامه درسی با استانداردهای شایستگی‌های حرفه‌ای و ساختار دانش کارآفرینی اهمیت ویژه‌ای دارد. در سطح نگرشی، پرورش نگرش‌های مثبت نسبت به کارآفرینی، خوداشتغالی و مسئولیت‌پذیری اجتماعی مورد تأکید قرار می‌گیرد. در سطح مهارتی نیز توسعه مهارت‌های محوری اشتغال‌پذیری، آموزش مهارت‌های مورد نیاز بازار کار، آموزش ضمن کار و فراهم‌سازی بسترهای لازم برای خوداشتغالی و فعالیت‌های اقتصادی کوچک از جمله پیامدهای عملی این الگو است. این یافته‌ها نشان می‌دهد که محتوای برنامه درسی باید فراتر از انتقال دانش نظری، به‌صورت یکپارچه به توسعه نگرش‌ها و مهارت‌های عملی دانشجویان بپردازد.

در ارتباط با روش‌های تدریس و شیوه‌های ارزشیابی، نتایج پژوهش بر ضرورت استفاده از روش‌های تدریس متنوع، تعاملی و خلاقانه تأکید دارد. به‌کارگیری فناوری‌های نوین آموزشی، ایجاد فرصت‌های یادگیری مبتنی بر حل مسئله، پروژه‌محوری و کار گروهی، و استفاده از ارزشیابی‌های مبتنی بر عملکرد واقعی و موقعیت‌های شغلی می‌تواند نقش مؤثری در ارتقای شایستگی‌های کارآفرینانه دانشجویان ایفا کند. ارزشیابی‌هایی نظیر پوشه کار، پروژه‌های فردی و گروهی، خودسنجی و مشاهده عملکرد دانشجویان در موقعیت‌های واقعی، امکان سنجش عمیق‌تر یادگیری و مهارت‌آموزی را فراهم می‌آورد.

در خصوص عنصر «ویژگی‌های یادگیرنده»، مؤلفه‌هایی چون هویت شغلی، سرمایه انسانی و اجتماعی و انطباق‌پذیری به‌عنوان عوامل کلیدی در ارتقای اشتغال‌پذیری شناسایی شدند. تقویت این مؤلفه‌ها مستلزم توجه هم‌زمان به ویژگی‌های فردی دانشجویان و فراهم‌سازی فرصت‌های یادگیری متنوع است. از سوی دیگر، در عنصر «ویژگی‌های یاددهنده»، ویژگی‌های فردی، تخصصی و آموزشی اساتید به‌عنوان عوامل مؤثر در موفقیت برنامه‌های درسی مبتنی بر کارآفرینی مورد تأکید قرار گرفت.

در نهایت، عنصر «محیط یادگیری» شامل محیط‌های درون‌دانشگاهی و برون‌دانشگاهی است. حمایت‌های عاطفی و روانی، هوشمندسازی کلاس‌های درس، دوره‌های بازآموزی مجازی، تعامل مستمر دانشگاه با بازار کار، انجام پروژه‌های مشترک با سازمان‌ها و نهادهای مرتبط، و تأکید بر دروس کارورزی و تجربه‌های واقعی شغلی، از جمله پیامدهای عملی مهم این عنصر محسوب می‌شود. مجموع این عناصر و مؤلفه‌ها، الگویی منسجم از برنامه درسی دانشگاهی مبتنی بر شایستگی‌های کارآفرینانه دانشجویان ارائه می‌دهد که می‌تواند به کاهش فاصله میان دانشگاه و بازار کار و افزایش اشتغال‌پذیری دانش‌آموختگان کمک کند.

مجموع عناصر، مؤلفه‌ها و مفاهیم استخراج شده، یک الگوی اولیه از برنامه درسی دانشگاهی که مبتنی بر شایستگی‌های کارآفرینانه دانشجویان است را ارائه می‌دهد. چارچوب برنامه درسی آموزش عالی مبتنی بر شایستگی‌های کارآفرینانه برای دانشجویان، ضمن ایجاد یک لنز جدید، پنجره را شکل می‌دهد که از طریق آن جامعه آموزش عالی می‌تواند با نگاهی تازه به امکانات خود بنگرد همچنین این امکان را فراهم می‌سازد تا با نگاهی روشنگرانه به جدایی عجیب و غریب و عرفی دانشگاه و دیگر سازمان‌ها و نهادهای برون از مرزهای دانشگاه، پرداخته شود. در بیانیه‌های ماموریت و استراتژی نهادی بسیاری از موسسات آموزش عالی و نیز آنچه که در عمل رخ می‌دهد، جدایی فعالیت‌های دانشگاه‌ها و بازارکار از یکدیگر امری متداول است. آموزش و اشتغال‌پذیری دانشجویان برجسته‌ترین چالش و مسئله دانشگاه‌های کشور است.

محدودیت‌های پژوهش و پیشنهادهایی برای تحقیقات آینده

با وجود یافته‌های معنادار پژوهش حاضر، این مطالعه با محدودیت‌هایی همراه بوده است. نخست، جامعه آماری پژوهش به دانشجویان دوره کارشناسی دانشگاه‌های دولتی شهر تهران

محدود بود؛ از این‌رو، تعمیم نتایج به سایر مقاطع تحصیلی، دانشگاه‌های غیر دولتی یا سایر مناطق جغرافیایی باید با احتیاط صورت گیرد. دوم، داده‌ها از طریق پرسشنامه خودگزارشی گردآوری شدند که ممکن است تحت تأثیر سوگیری پاسخ‌دهندگان قرار گرفته باشد. همچنین، ماهیت مقطعی پژوهش امکان بررسی تغییرات اشتغال‌پذیری در طول زمان را فراهم نمی‌کند.

بر این اساس، پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های آینده با استفاده از روش‌های کیفی یا ترکیبی، به بررسی عمیق‌تر تجربه‌های دانشجویان و اساتید در زمینه اشتغال‌پذیری بپردازند. همچنین، اجرای مطالعات طولی برای بررسی تأثیر برنامه‌های درسی مبتنی بر اشتغال‌پذیری در بازه‌های زمانی مختلف و آزمون الگوی ارائه‌شده در سایر رشته‌ها و دانشگاه‌ها می‌تواند به غنای ادبیات پژوهش در این حوزه کمک کند.

سهم مشارکت نویسندگان: در پژوهش حاضر، طرح تحقیق، فرایند گردآوری داده‌ها، تحلیل و تفسیر یافته‌ها توسط محققان و با بحث و تبادل نظر با همکاران و اساتید فن انجام شد.

تضاد منافع: نویسندگان اذعان دارند که در این مقاله هیچ گونه تعارض منافعی وجود ندارد.

منابع مالی: پژوهش حاضر از هیچ نهادی حمایت مالی دریافت نکرده و کلیه هزینه‌ها بر عهده پژوهشگران بوده است.

References

Amiri, A., & Moradi, Y. (2023). The Survey of Entrepreneurial Attitudes Barriers of Students. ***Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education***, *14*(3), 45-67. https://journal.irphe.ac.ir/article_702627_en.html?lang=fa [Persian]

Badeleh, A., & Samiee, R. (2021). Developing and Validating the Model for the Measurement of Productivity at Farhangian University. ***Journal of Educational Sciences.*** *28*(2), 169-186. https://doi.org/10.22055/edus.2021.37055.3212 [Persian]

Darbandi, M. , Mansouri, S. A. , Afghah, S. M. , Mohammadi Dehchehshmeh, M. and Bahmani, S. (2025). Evaluation and Ranking of the Level of Development of University in the Provinces of Iran with TOPSIS Method. ***Journal of Educational Sciences***, *32*(2), 1-28. doi: 10.22055/edus.2025.48178.3668 [Persian]

Darvishan, A., Taslimi, M. S., & Hakimzadeh, R. (2019). Designing the employability skills model of the country's higher education graduates, case example: small and medium enterprises of Tehran province. ***Higher Education Curriculum Studies***, *10*(19), 7-39. https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.25382241.1398.10.19.2.0 [Persian]

Darvishi, Z., Mohajeran, B., & Ashrafi Salim Kandi, F. (2022). Design and Validation of a Model for Research Development among Faculty Members and Instructors at Farhangian University. ***Journal of Educational Sciences.*** *29*(2), 235-254. https://doi.org/10.22055/edus.2022.40862.3365 [Persian]

Dees, J. G., & Anderson, B. B. (2006). Framing a theory of social entrepreneurship: Building on two schools of practice and thought. ***Research on social entrepreneurship: Understanding and contributing to an emerging field***, *1*(3), 39-66. https://case.fuqua.duke.edu/wp-content/uploads/2025/03/BookChapter_Dees_FramingTheoryofSE_2006.pdf

Etzkowitz, H. (1983). Entrepreneurial scientists and entrepreneurial universities in American academic science. Minerva, 198-233. https://www.jstor.org/stable/41820527

Fugate, M., Kinick, J. A., & Ashforch, B. (2004). Employability psycho social construct, its dimentions and application**.** ***Journal of Vocational Behavior,*** *65*(1), 14-38. https://doi.org/10.1016/j.jvb.2003.10.005

Judd, Thorsen, Pasik & Welborn (2019), Exploring the factor structure of the Career EDGE employability development profile. ***Education+ Training,*** 56(4), 303-313. http://dx.doi.org/10.1016/j.jvb.2003.10.005

liravi,T. and hassani,M. (2024). Formulation and Critical Examination of the Employability Model for Higher Education Graduates with a Focus on the Strategic Documents of Persian Gulf University: A Norman Fairclough Approach. ***Journal of Research in Educational Systems***, *18*(67), 25-39. https://doi: 10.22034/jiera.2025.507141.3294 [Persian]

Moshki Hassan Abad, M., Ekrami, M., Karimi Dashtaki, A., & Hafezi, H. (2021). Designing a Conceptual Model of the Third Generation University in System of distance education; The Case of Payame Noor University. ***Journal of Educational Sciences***, *28*(1), 165-184. https://doi.org/10.22055/edus.2021.34889.3107

Reilly, J. E., Turcan, R. V., & Bugaian, L. (2016). (Re) Discovering University Autonomy. Palgrave Macmillan US.

Shafiei, M., Rajaei Azarkhavarani, A., & Mohammadi, M. (2022). Conceptual Framework of Entrepreneurship Ecosystem based on Academic Curriculum: A Meta-Synthesis Approach. ***Journal of Higher Education Curriculum.*** 26, 33-61. https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.25382241.1401.13.26.2.5 [Persian]

Yadollahi Farsi, J., Mollaei, M. H. and Zargaran Khouzani, F. (2025). Factors affecting the Entrepreneurial Opportunity Identification: A Systematic Review. ***Strategic management attitude***, 3(1), 41-74. https://pmr.sndu.ac.ir/article_3540.html?lang=en [Persian]

Zarjou, S. , Moghimi, S. M. , Mohammad Esmaeili, N. and Yazhani, H. . R. (2026). The Role of the Third-Generation University in Cultivating Competent Graduates from the Perspective of Human Resource Architecture. ***Journal of Entrepreneurship Development***, 18(5), 267-290. https://doi:10.22059/jed.2025.402163.654579 [Persian]

© 2025 Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0 license) (http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).